

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 72 Ağustos 2020 & Volume: 13 Issue: 72 August 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İLETİŞİMDE DİLİN İŞLEVSELLİĞİ LANGUAGE FUNCTIONALITY OF COMMUNICATION

Hüseyin DİKME*
İpek SUCU**

Öz

Tarih boyunca insanlar arasındaki iletişimin en temel aracı hangi boyutta olursa olsun “dil”dir. Toplum ve toplumu oluşturan bireyler arasında iletişimin sorunsuz olabilmesi için dilin iyi bilinmesi ve imkânlarının iyi kullanılması gerekmektedir.

Toplum yaşamının hemen her alanında olduğu gibi yönetim, toplu görüşme, pazarlık, reklam gibi akademik yaklaşımla ele alınan konularda da iletişim kurma, yani dili kullanarak doğruyu aktarma ve anlama önem taşır. İletişimin temel aracı olan dilin çeşitli türleri olduğu bilinir. Bunlardan konuşma dili, insanı diğer canlılardan ayırt eden en belirgin özellik olması nedeniyle, en eski iletişim aracıdır. Bu çalışmamızda iletişimde dilin fonksiyonları bahsettiğimiz bu çerçevede ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil, İletişim, Toplum.

Abstract

Throughout history, the most basic means of communication between people is “language”, no matter what size. In order for the communication between the society and the individuals forming the society to be smooth, it is necessary to know the language well and make use of its opportunities.

As with almost all areas of social life, it is important to communicate on issues related to an academic approach such as management, collective interview, bargaining, advertising, that is, communicating and understanding the truth using language. It is known that there are several types of language, the main means of communication. Speaking language is the oldest communication tool since it is the most distinctive feature that distinguishes man from other living things. In this article, it will be handled in this context, which we mentioned in communication.

Keywords: Language, Communication, Society.

* Doç. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi.

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

GİRİŞ

İletişim kelimesi; Latince “communis” topluluk kökünden türetilmiş bir kavram olan communication’un karşılığıdır (Atabek & Dağtaş, 1998, 283-284) ve kavramsal olarak “bilgi ve düşüncelerin değiş-tokuşunu” ifade eder. Türkçede de başlangıçta aynı anlamı içermesine rağmen zamanla anlam genişlemesine uğramıştır. İletişimle ilgili öne çıkan tanımları E.X. Dance ve Cari E. Larson, 1970’li yıllarda tarayıp derlemişlerdir ve 126 farklı tanım bulmuşlardır. Söz konusu tanımlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz (Aziz, 2016: 28):

“İletişim, sayesinde dünyayı anlamlı kıldığımız ve bu başkalarıyla paylaştığımız insani bir süreçtir” (Masterson vd.).

“İletişim bilginin, fikirlerin, duyguların, becerilerin simgeler kullanılarak iletilmesidir.” (Berelson & Steiner).

“İletişim esas olarak simgeler aracılığıyla bir kişiden ya da gruptan diğerine bilginin, fikirlerin, tutumların veya duyguların iletimidir” (Theodorson & Theodorson).

“İletişim insanların kolektif olarak toplumsal gerçekliği yaratıp düzenledikleri bir süreçtir.” (Gerbner).

“Duygu, düşünce ve bilgilerin çeşitli yollar aracılığıyla başkalarına aktarılması ve anlamlandırılması sürecidir” (Türkoğlu, 2004, 20-21).

İletişimde bulunanların birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgulara ilişkin değişimleri haber verdikleri, ve söz konusu unsurlarla ilgili bilgilerini aktardıkları, benzer yaşam deneyimleri ve benzer duygular yaşayıp bunları birbirlerine aktaran insanlardan oluşan topluluk ya da toplum yaşamı içerisinde gerçekleştirilen duygu, düşünce, tutum ya da yargı bildirimleridir (Oskay, 2011, 10).

Diğeriyle paylaşacak bilgisi, duygusu veya düşüncesi olan kaynağın, simgeler bütünü biçiminde de ifade edilebilecek olan mesajı düzenleyerek iletmek istediklerini alıcı konumundaki iletişim tarafına kanal vasıtasıyla aktarması sürecidir (Gürüz & Eğinli, 2011, 8).

İnsanoğlunun atmosferini paylaştığı ortamlardaki nesnelere, olaylar ve olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini aktaran, bir topluluk içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce ve duygu bildirimleri iletişimin özünü oluşturmaktadır (Oskay, 1992, 15).

Her insan topluluğu bilgi, inanç, sanat, ahlâk, hukuk, gelenek ve göreneklerden oluşan bir kültüre sahiptir. Toplumu oluşturan bireylerin sosyalleşmesi iletişimle mümkündür. (İçel, 1990, 3). Yani iletişim, insanların bir arada bulunmalarını sağlayan, gelenek-görenek ve kültürünün devamını sağlayan önemli süreçlerden bir tanesidir. İlk insanlardan itibaren iletişimde gelenek ve inançların, dolayısıyla sözlü kültürün büyük bir etkisi olduğu bugün mütearife hükmündedir. Şiir, hikâye ve müzik ise bu iletişimin vazgeçilmez araçlarıdır. İnsanlar sözlü kültürün yaygın olduğu bu devrede birtakım işaretlerin (bayrak, duman, bina, giysi, renkler vs.) yanında masallar, destanlar, efsaneler, hikâyeler, şarkılar ve türküler aracılığıyla iletişimi sağlamışlardır (Baldını, 2000, 9-20). Bu iletişimde dil, hiç şüphesiz en önemli araçtır. İletişimin toplumla bağlantılı olarak tarihsel gelişim süreci incelendiği vakit beş aşamalı bir süreçten geçildiği görülür:

- İşaretlerle iletişim (Sözsüz iletişim),
- Dilin gelişimi ve konuşarak iletişim,
- Yazılı iletişim,
- Matbaanın icadıyla birlikte basılı materyaller yoluyla iletişim,
- Kitle iletişim araçlarının gelişimiyle birlikte kitle iletişimi (Fleur & Rokeach, 1975, 7-11).

Bu gelişimde dikkati çeken nokta iletişimin her sürecinde dilin aktif bir rol almasıdır. Toplum yaşamının hemen her alanında olduğu gibi yönetim, toplu görüşme, pazarlık, reklam gibi günümüzde daha çok bilimsel yaklaşımla ele alınan konularda da iletişim kurma, yani dili kullanarak doğru anlam aktarma ve doğru anlama önem taşır. Toplum hayatındaki yeri ve öneminden hareketle bu makalede dilin iletişimdeki rolü ve hangi işlevleri içerdiği üzerinde durulacaktır. Bu anlamda çalışmanın amacı, dilin iletişimde hangi işlevleri yerine getirdiğinin cevabını bulmaya yöneliktir. Çalışmamızda aynı konuda çeşitli disiplinlerde yazılanlardan hareketle dilin tanımı ve bu tanımların iletişim süreciyle bağlantısı ve önemi ortaya konulmuştur. Bir topluluk içerisinde yaşayan insanın iletişim ihtiyacının giderilmesi sürecinde iletişimin kaynak, mesaj, alıcı, kanal ve kod gibi başlıca öğelerinin rolüne değinilmiştir. Yine yazılı ve sözlü iletişim

sürecinden geçen insanlığın bugün teknolojik olarak ulaştığı süreçte; yani internet, televizyon, radyo, gazete gibi iletişim aygıtlarında dilin hangi boyutlarıyla kullanıldığına da temas edilmiştir.

1. İLETİŞİM SÜRECİNDE DİLİN ÖGELERİ

Duygularını, düşüncelerini, sevinçlerini, acılarını ve isteklerini, özetle hayat karşısında hissettiklerini paylaşmak isteyen her insan, iletişim ihtiyacını derinden derine hisseder. İşte bu süreçte iletişimin kaynak, mesaj, alıcı, kanal ve kod gibi başlıca öğelerinin büyük bir rolü vardır (Özkan, 2008, 14-15).

Kaynak; mesajı/göndergeyi, yani iletişimi başlatan kişidir. İnsan, herhangi bir durumda çevresine duygu ve düşüncelerini aktarma girişiminde bulunur. Bu girişimin başarıya ulaşması için yani etkin bir iletişimin kurulabilmesi için, aktarmanın olabildiğince çok duyuya ulaşabilmesi gerekir. İşte burada mesaj devreye girer. Mesaj, aktarma esnasında söylenenler ve bunların söyleyiş tarzının kuralı ve içeriğidir. Mesaj, her türlü bilgi, duygu, düşünce, resim ve sözü içerebildiği gibi; kaş göz işaretleri, vücut hareketleri gibi tutum ve davranışları da ihtiva eder. Mesaj (İleti), bir iletişim kavramı olarak her şeyden önce aktarıcıdan çıkan duygu ve düşüncelerin, alıcının duyu organlarıncı algılanmasına yöneliktir. Mesajın yerine ulaşabilmesi için açık, anlaşılır ve doğru kodlanmış olmalıdır. İletişim sürecinde aktarılan mesaj, öncelikle fiziksel olarak var olmalı, kodlama yoluyla aktarılan bir biçime bürünebilmelidir. Alıcı ise, bu içeriğe bir anlam yükleyebilecek donanıma sahip olmalıdır. Alıcı, mesajın yöneldiği kişi yahut kuruluştur. Alıcı, iletişim sürecinin tamamlanmasında gönderici kadar aktif bir hareketlilik gösterir. İletişim için esas olan, mesajların kaynak tarafından gönderilen unsurlarına anlam verebilmektir. Kanal ise, mesajın iletiildiği araçtır. Bu araçlar; sesler, yazılar, hareketler, resimler veya duruma göre başka işaretler de olabilir (Denis, 1975, 14).

İletişim sürecindeki bir başka kavram olan kodu ise şöyle tarif edebiliriz: Kod, gönderici ile alıcı arasındaki ortak unsur, yani dildir. İletişimin başarıya ulaşması ancak gönderici ile alıcının dil birikimlerinin birbirine yakın olmasıyla mümkündür. Anlama ve anlamlandırma ne kadar birbirine yakın olursa iletişim de o kadar başarılı olur. Bir toplum içerisinde gerçekleşen paylaşma/haberleşme süreçlerinde en gelişmiş iletişim düzeninin dil olduğu bugün herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Kitle iletişiminde günümüzde büyük bir fonksiyonu olan televizyon, radyo ve internetten söz ettiğimizde; televizyon ve internet görüntü, ses ve söze; radyo ise yalnızca ses ve söze dayalı bir kodlama sistemine dâhildir. (Fiske, 1982: 18). Bu kitle iletişim araçlarının fonksiyonel olabilmesi için kodlamanın uygun biçimde açıklanabilmesi gerekir. Kitle iletişiminde gerçek kimlikleri bilinmeyen kişi ve gruplar, hedef kitle olarak adlandırılır. "Hedef kitle belirleme çalışmaları" yapan reklam, kamuoyu ve siyaset alanındaki planlayıcılar için hedef, belirli özellikleri açısından gruplandırılmış, sınıflandırılmış ve adeta gelecek iletileri bekleyen, uyarılmaya hazır alıcılardır (Türkoğlu, 2004, 24-25). İletişime katılan bu öğelerin oluşturduğu duruma "bağlam" denir. İletişimde bulunan kişilerle olan ilişki, kullanılan anlamları tanımlar ve onlara gerçek anlamını verir. Kelimelerin anlamları iletişim ortamı içinde, iletişimi gerçekleştiren kişilere bağlı olarak değişir. Kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin ifade ettikleri kendilerine özgü bir anlamı vardır. Ancak bu anlam kelimenin kullanıldığı ortama veya metin içerisindeki diğer kelimelerle kurulan ilişkiye göre değişebilir. İletişimde gönderici ve alıcı, kanal aracılığıyla buluşurlar (Türkoğlu, 2004, 28). Bu bakımdan gönderici ve alıcı arasındaki kodların anlaşılır olması gerekir. Söz gelişi, hiç musiki bilgisi olmayan birine notalardan; saz eserlerinden bahsetmek bir anlam ifade etmez. Aynı şekilde resim sanatıyla ilgili herhangi bir bilgisi olmayana bu sanatın teknik terimleriyle herhangi bir unsurun açıklanmasının da kodlama noktasında bir anlamı olmaz. Buradan hareketle söyleyecek olursak iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için, iletişim kanalını oluşturan dil, önemli bir işleve sahiptir. İletişimde, öğeler arasında ilişkiyi kuran asıl unsur "dil" dir.

2. DİLİN TANIMI VE İLETİŞİM AÇISINDAN ÖNEMİ

Tarihin bilinen en eski dönemlerinde bile insanlar arasındaki anlaşmalar sisteminin oluşturulmasında dilin kullanımı öne çıkmıştır. Dilin tanımı, bir diğer deyişle ne olduğuna dair ortaya konan düşünceler, iletişim açısından önemini ve vazgeçilmezliğini gösterecek mahiyettedir. Eski Yunan filozoflarından Platon dili, "kendi özel düşüncelerini sesin yardımıyla özne ve yüklem aracıyla anlaşılabilir duruma getirmek" biçiminde tanımlarken, Andre Martinet "İnsanın kendi bilgi ve deneyimlerini, bir anlamsal kapsamı ve bir ses karşılığı olan birlikler, 'moneme'lerle, her toplumda bir başka biçimde açıklandığı bir bildirişme aracı" olarak niteler (Martinet, 1998, 14). Ünlü dilbilimci Muharrem Ergin ise, "dilin insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine özgü kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar

sistemi, seslerden örülmüş sosyal bir kurum" (Ergin, 1962, 12) olduğunu söyler. Ülkemizde daha çok dil alanında yaptığı çalışmalarla tanınan Doğan Aksan "Dil düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öge ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir." (Aksan, 1978, 42) der. Dil aynı zamanda düşünceyi anlatan bir semboller sistemidir. Dil insan tarihinin herhangi bir çağında, belli bir topluluğun veya toplulukların içinde değer kazanmış ve tanınabilir bir duruma gelmiş sistemlere göre düzenlenip telaffuz edilen boğumlu seslerden meydana gelmiş bir anlatım ve anlaşma aracıdır (Kayaalp, 2000, 31).

Dil, kültür ve uygarlıkların oluşumunda önemli bir işleve sahiptir. Dilin oluşumunda ve gelişiminde kültür, coğrafya, din, ırk gibi insanoğluna doğrudan etki eden unsurların önemli bir etkisinin bulunduğu bahsedilebilir. Bu etkiler değişik dillerin nasıl ortaya çıktığı sorusunu da beraberinde getirir. Bugüne kadar dilin/dillerin ortaya çıkışıyla ilgili değişik görüşler ortaya konulmuştur. Dilbilimciler içerisinde dillerin ortaya çıkmasıyla ilgili yaygın bir görüşü İsa Kayaalp, özetleyerek alıntılacak olursak şöyle ifade eder:

Yahudilik ve Hıristiyanlıkta dil, Tanrı'nın bir armağanı olarak görülür. Dilin Tanrı tarafından Hz. Âdem'e öğretildiği, daha sonra Hz. Nuh'un torunları zamanında insanların nankörlüklerinin cezası olarak çeşitlendirildiğine inanılır. İslâmiyet'te ise insanın akıllı ve düşünen bir varlık olarak yaratıldığı, dolayısıyla ilk insan olan Hz. Âdem'e isimlerin öğretildiği bildirilir. Dil Tanrı vergisi olup aklın görünür duruma gelmesidir. Akıl ve dil birbirinin tamamlayıcısıdır. Dil olmasaydı aklın varlığı anlaşılamazdı. Dolayısıyla bu kadar önemli bir olguyu 'kendiliğinden'liğe bağlamak ya da "*Zaman içinde oluşan bir şeydir.*" diyerek açıklamaya çalışmak doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir (Kayaalp, 1998, 34-35).

Dil yazınsal ve görsel işaretler, duyumsal çağrılmalar ve seslerden oluşan ve anlam üretme ve paylaşma için kullanılan inşa edilmiş semboller sistemidir. Aslında dil insanın örgütlü yaşamındaki ilişkilerin yürütülmesi için gerekli iletişimi sağlamadaki araçtır. Dil insanın kullandığı kendini ve amaçlarını gerçekleştirme aracıdır. Dil aracıyla insanlar amaçlarını gerçekleştirmek için iletişimde bulunurlar. Dil, kullanımıyla düşünceyi ve bilinç biçimini ifade ederken, aynı zamanda düşünceyi ve bilinci etkiler ve biçimlendirir. Dil, konuşma ve iletişim birbiriyle fonksiyonel olarak bağlantılıdır. Dil ve konuşma iletişim için gerekli araçtır (Erdoğan, 2003, 104-105).

İletişim ve dil ilişkisi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Orhan Gökçe, dilin iletişimde yürüttüğü işlevleri dilin soyutlaştırıcı gücü ve dil ve toplumsal çevre olmak üzere iki başlık altında ele alır. Ona göre insanlar, doğal ve sosyo-kültürel çevreyi açıklama ve anlamlandırma amacıyla simgeleri kullanırlar. Yani bir diğer deyişle, simgeler aracılığıyla o anda mevcut olmayan kişi ve nesnelere veya somut olarak gözlenemeyen ya da algılamaya sahalarının dışında kalan sosyal gerçeğin boyutlarını zihinlerinde canlandırırlar. Bunun yanında simgeler, sözcükler anlamında her zaman nesne, kişi ve olayların soyutlanmasını da mümkün kılmaktadır (Gökçe, 2006, 48-49). Dolayısıyla iletişimde kullanılan yazılı göstergeler, yani kelimeler; nesnelere, kişilere ve olayların kendilerini değil onları temsil eden soyut simgeleri olmaktadır. Bu soyutlamalar sırasında simgeler, aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara göre ayırt edilir, birleştirilir veya sınıflandırılır. Bu görüşten hareketle söyleyecek olursak dil, bir tanımlama ve bütünleme aracı olduğu kadar, bir sınıflandırma ve değerlendirme aracı işlevini de görür.

Birey öğrendiği dilde, toplum tarafından yapılmış değerlendirmeleri hazır bulur ve dilini öğrenme aşamasında hem onu kullanmayı hem de fikirlerini onun etrafında şekillendirmeyi öğrenir. Bu bağlamda bir dilde mevcut olan simgeler ve kavramlar, çevrenin algılanmasında ve anlamlandırılmasında çok önemli bir işleve sahiptir. Kavramların oluşma süreci ve sözlü işaretler ile simgeleştirilmesi sürecinde çevre ile etkileşim oldukça önemlidir. Bu nedenle sözlü işaretler ve bunların anlamları, oluşturdukları sosyo-kültürel çevreden soyutlanarak değerlendirilemezler. İnsanlar çevreleriyle doğrudan ve dolaylı olarak, özellikle yaratılmış bir simge/dil sistemi vasıtasıyla ilişki halindedir. Simgesel çevre, var olan gerçekliğin bir yansıması ve aynası değil, daha çok toplumsal hayatın karmaşık gerçekliğinin anlamlı algılamalar düzeyinde örgütlenerek yansıtılmasıdır. Bu bağlamda dil, algılanan evreni betimleyen simgeler dizisi olmaktadır. Dilin sosyal gerçeği tam olarak yansıtmayıp, onu yalnızca örgütlediği kabul edilirse, simgelerin de anlamları rastlantısal oluşturmadığı sonucuna varılabilir. Tersine bunların anlamları, kişilerin çevreleriyle olan etkileşimlerinin bir sonucu olmaktadır (Gökçe, 2006, 50-52). Bu saptama, başka bir önemli hususa da işaret etmektedir. Bu da, değişik yörelerde yaşayanların değişik dil hazinelerine sahip oldukları ve bunun sonucu olarak da, sosyal gerçeği değişik şekilde örgütledikleri gerçeğidir. Bunun başka bir anlamı da, dilin dünya görüşünü biçimlendirdiğidir. Dil ile dünya görüşü ilişkisi tezi, özellikle Edward Sapir'in adıyla anılır. Edward Sapir'in temel düşüncesi, dilin dünya görüşümüzün oluşmasında çok büyük bir katkısı olduğudur. Sapir'e göre dil, toplumsal gerçeğe ulaştıran bir rehberdir. İnsanlar, büyük ölçüde toplumun iletişim aracı

olan özel bir dil dünyasında yaşamaktadırlar. Bu nedenle, gerçekliğe dilin yardımı olmadan uyum sağlanabileceğini düşünmek mümkün değildir. Gerçekte real dünya (nesnel gerçeklik), bilinçsiz bir şekilde ve önemli ölçüde grupların dil alışkanlıktan üzerine kurulmaktadır. Aynı toplumsal gerçeği yansıtan ve birbirine benzeyen iki dil yoktur. Dolayısıyla dil, evrenin algılanmasını belirlemekte ve biçimlendirmektedir (Gökçe, 2006, 47-48).

3. DİL VE GÖSTERGE

İnsanlar arasındaki bilgi alışverişi yani iletişim, gösterge denilen anlam yüklü birimler aracılığı ile gerçekleştirilir. Gösterge, kendi dışında bir başka şeyi gösteren, onun yerini alabilen nesne, görünüş veya olgudur. Her gösterge, gösteren (ses birimi) ve gösterilenden (anlam birimi) oluşur ve bunlar birbirinden ayrılmaz. Gösteren, dil göstergesinin sese ilişkin somut bölümüdür. Gösterilen ise gösterenin zihnimizde uyandırdığı düşünce veya kavramdır. Örneğin; uçak göstergesinin göstereni /u.ç.a.k./ harflerinden oluşan sesler birleşimidir. Yani gösterge bir kavramla (anlam birimi) bir ses imgesini birleştirir. Bunu şu şekilde de izah edebiliriz. Dil ile olan iletişimde gösterge olarak sözcükler kullanılır. Ancak sözsüz iletişimde dil dışı göstergelerden de yararlanılmaktadır. Örneğin; resim, renk, ses gibi çeşitli araçlara bir anlam yüklenerek de mesaj aktarılabilir. Bir el sıkışma, birinin boynuna sarılma sözcüklerden daha çok şey ifade edebilir. Günlük yaşamımızda yeri olan birçok işaretin anlamı bulunduğunu ve bir iletişim dizgesinin parçaları olduğunu görürüz. Örneğin; trafik lambalarında kırmızı ışık "Dur", yeşil ışık "Geç" anlamına gelmektedir. Bir elektrik direğine asılan kuru kafa resmi "ölüm tehlikesi" anlamını yansıtmaktadır (Özkan, 2008: 19-20).

İnsanların birlikte yaşayabilmelerinin en önemli gereklerinden birinin iletişim olduğunu burada tekrar hatırlayabiliriz. Hatta şunu söyleyebiliriz ki insanlar arasında iletişim olmazsa bir topluluğu toplum saymaya olanak yoktur. Bir isteğini, bir düşüncesini, acısını/sevincini bir başka insana aktarmak isteyen insanın iletişimde bulunma gereksinimi vardır. Kendi değer dünyasını çevresiyle paylaşmak insanın en tabii ihtiyaçları arasındadır.

Dil, bilgi aktarımının yanı sıra duyu ve düşüncelerin akışını gerçekleştirerek insanların birbirleriyle anlaşmasını, iletişimini sağlar ve çeşitli bilim dallarının yardımıyla iletişim kavramının temelini oluşturur. İletişim teriminin genel olarak "karşılıklı bilgi alışverişi" anlamıyla da karşılandığını yukarıda söylemiştik. İletişim sözcüğünde karşılıklılık, diyalog mevcuttur. Karşılıklılığın olmadığı yerlerde iletişimden söz etmek mümkün değildir. İletişim bir bilginin, bir niyetin birtakım işaret ve sembollerden yararlanılarak bir zihinden başka bir zihne ya da bir merkezden başka bir merkeze ulaştırılmasıdır. İnsan haberleşmesi en gelişmiş iletişim düzeni olan dil üzerine kurulmuştur. İletişimde dil dışı araçlar da kullanılsa, mesajın mutlaka dille ifade edilir olması, dili her türlü iletişimin taşıyıcısı konumuna sokar. Resim, renk ve ses gibi görsel -işitsel araçlarla mesaj aktarılacak istendiğinde, bu araçlara bir anlam yüklenerek bu anlam iletilmek istenmektedir. Trafik işaretlerinin ya da çeşitli göstergeler birer araç konumundadır, fakat bunların bir anlamı vardır. Bu göstergelerle iletilmek istenen mesajın ne anlama geldiğinin bilinebilmesi içiniletici ile alıcı arasında bir anlaşma olmalıdır. Aksi halde iletişimin gerçekleşmesi imkânsızdır (Shils, 1975, 102-103).

Göstergeler insan hayatında önemli yer tutar, insanlar söylemek istediklerini göstergeler aracılığıyla ifade ederler. Anlam aktarımı için kelimelerin dışında kullanılan başka göstergeler de vardır. Örneğin; levhalar, giysiler, süsler; sanat dallarında kullanılan renkler, biçimler gibi. Ancak dil göstergeleri çok daha kullanışlıdır. Çünkü bu göstergeler, kendi anlamlarından başka anlam ve değerleri de ifade etme gücüne sahiptirler. Ayrıca dil etkin bir taşıyıcıdır ve dille gerçekleştirilen iletişim, gelecek zamanlara aktarılmak üzere saklanabilmektedir. Bilimde, sanatta her türlü etkinlik, kültürdeki her türlü birikim ancak dil sayesinde süreklilik kazanmaktadır (Özkan, 2008, 21). Göstergeyi bu bağlamda iki başlık altında inceleyebiliriz.

a) *Yazılı İletişim:* Yazı, konuşma ve işaret dili yanında diğer bir iletişim aracıdır ve zaman içinde korunmasına ve kopyalanmasına olanak veren bir desteğe sahiptir. Bu destek yazının üzerine yazıldığı taş, pişmiş toprak, tahta, kemik, deri ve kâğıdın ömrüyle ilgilidir.

Yazının bulunmasından sonra iletişime geçmenin bir diğer şekli de yazılı iletişimdir. Yazı, insanın ve toplumların geçirdiği toplumsal ve kültürel gelişim/değişim sürecinin bir sonucudur. Ancak, yazıyı kullanan her toplum belli aşamalardan geçerek kendi yazı dillerine ulaşmamıştır. Bazı toplumlar kendi gelişmeleri içinde ortaya çıkan bilgiyi/sözü saklama ve yayma gereklerini karşılamak için, kendi yazılarını icat ederlerken, bazı toplumlar da başka toplumlardan birinin yazı sistemini alarak kendi dillerine uyarlamışlardır. Yazının toplumların din, ekonomi, siyaset ve hukuk gibi temel kurumların işleyişinde ve böylece toplumsal yapı üzerinde önemli etkileri olduğu bilinen bir gerçektir.

Yazılı iletişim, sözlü iletişime göre, biraz gecikmeli olarak kurulur. Çünkü yazılı iletişimde iletinin alınması ve algılanması, yorumlanması ve bunun sonucunda tepki verilmesi yüz yüze iletişimde olduğu gibi şimdi ve burada değil, daha çok zamana yayılır. Bu bağlamda, yazılı iletişim, hem zahmetli hem de zaman darlığının söz konusu olduğu durumlarda zaman alıcı bir işlem olarak görüldüğü için genelde pek başvurulan ve tercih edilen bir iletişim kurma biçimi değildir. Ancak ayrıntıların, talimatların, yönetmeliklerin önem arz ettiği kurumlarda yani bürokraside yazılı iletişimin avantajlı olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. "Söz uçar, yazı kalır." atasözü yazının avantajlarına işaret eder.

Demek ki söz, yazıya geçirilip başkalarına ulaştığında, yadsınamaz bir gerçeklik haline gelir. Bunun ötesinde yazı, bilginin yalnızca niceliksel birikimine değil, niteliksel gelişimine de katkı yapar. Ancak yazı sayesinde bilgileri hem uzun süre koruma hem de farklı insanlara ve toplumlara ulaştırmak mümkün olur (Oskay, 1993, 27).

Yazılı iletişim, mektuplar, memorandumlar, her türlü raporlar, makaleler, kitaplar, notlar ve tutanaklar, basın bildirimleri, bültenler ile el yazısı ve bilgisayar ve diğer iletişim araçları gibi elektronik ve yazılı ortamlarla gönderilen her türlü yazılı iletleri ifade eder. Bu bağlamda yazılı iletişim, bir toplumun sosyolojik olarak kültürel açıdan sözel toplumdandır, yazılı topluma geçişinin ifadesidir. Yazılı iletişim, bir toplumun gözü, kulağı ve hafızasıdır. Yazılı iletişim, geçmişe erişimi sağlar ve bununla birlikte geçmişin analizini ve buradan hareketle geleceğe yönelik mantıklı ve tutarlı projeksiyonlar yapma imkânı sunar (Baldırı: 2000, 36-37).

Yazılı iletişim, sözlü iletişime göre zahmetli ve zaman alıcı bir işlem olsa da, birey ve toplum açısından çok önemli işlevler yerine getirmektedir. Toplumsal ve kurumsal hafızayı sürekli kılan ve böylece toplum üyelerinin birbirleri olan iletişimini ve ilişkilerini kolaylaştıran yazılı iletişimdir.

b) Sözlü İletişim: İnsanlar günlük konuşmalarında ifade edilen sözcükleri anlamak için belirli bir çaba sarf ederler. Başka bir deyişle insanlar, aralarında geçen konuşmalardaki sözcüklerin anlamlarını bulmaya çalışırlar. Sözlü iletişimin gerçek anlamını ortaya koyan ve pekiştiren ses tonlaması, yüz ifadeleri, mimikler, beden hareketleri, jestler vb. görsel göstergeler, sözcüklerin anlamlarını daha çabuk ortaya koyarlar. Başka bir deyişle sözsüz iletişim, jestler, mimikler, beden hareketleri ya da ses nitelikleri gibi görsel göstergeler üzerinden gerçekleşir ve iletişimin, özellikle yüz yüze iletişimin önemli bir yönünü oluşturur. Bunun için sözlü iletişimde sadece söylenen kelimelerin/dilin anlamı üzerinde yoğunlaşmamalı, iletişime geçen kimsenin edasına ve tavırlarına da dikkat edilmelidir. Anlama olayının tamamlanabilmesi için bu gereklidir. Öyle ki, hiçbir iletişim, görsel göstergeler olmaksızın düşünülemez. İletişimde ve genel olarak insan davranışlarında duyguları okuyabilmek güçtür. İnsanlar, özellikle bizim kültürümüzde, duygularını ve hislerini imaj zedelenmesi korkusuyla ve diğer nedenlerle pek açığa vurmamak istemezler. İnsanların kafalarına girip ne hissettikleri öğrenilmeyeceği göre, insanların o anda nasıl bir duygu içinde oldukları, kendilerini nasıl hissettikleri ancak ve ancak sözsüz iletişimin gözlemlenmesi ile mümkün olur. Bu nedenle toplumsal yaşamda insanları daha iyi anlayabilmek için, sözsüz iletişime duyarlılık kazanmak gerekir. Unutulmamalıdır ki, sözsüz iletişim bize insanları söylemedikleriyle anlamayı öğretir (Gökçe, 2006, 51).

İletişimde söylenenden çok, söylenmeyen önemli olduğunu ve her zaman söylenmeyen, söylenin anlamını belirlediğini düşünürsek, söylenmeyen ile ilgili hususlar hakkında bilgi sahibi olmamız kaçınılmaz gözükmektedir. Sözsüz iletişim unsurları ya da görsel göstergeler, konuşma ve yazı diline kıyasla daha evrensel sayılsalar ve bu nedenle de anlamları açısından aralarında benzerlikler bulunsalar da, yine de kültürel açıdan farklı anlamları ifade edebilir ve farklı işlevler görebilirler.

İletişim sürecinde görsel göstergelerin işlevleri şöyle sıralanabilir:

- Etkileşimi yönlendirme işlevi.
- Duygulan açığa vurma işlevi.
- İletişimsizliği olanaksız kılma işlevi.

Bu maddeleri biraz daha açacak olursak şunlar söylenebilir: Yüz yüze iletişimde belli jestler, ses tonu, sözcükler üzerine yapılan vurgulamalar, giyim-kuşam özellikleri vb. gibi görsel göstergeler, sözlü göstergeler ve bunlarla aktarılan anlamların nasıl yorumlanması ve anlaşılması gerektiğini belirlerler. Aynı sözcükler, tonlamaya, vurgulamaya, jest ve mimiklere göre değişik anlam ve çağrışımlara yol açarlar. İlişkinin şekli ve yönü hakkındaki tanımlama, o anki iletişim şeklini ve içeriğini etkiler.

Sözlü göstergeler ne kadar değer yüklü olurlarsa olsunlar bu değerler toplumsal olup, kişinin o anki duygularını ve tutkularını ortaya koyamaz. Kısaca, sözel göstergeler, çoğu zaman duygu ve tutkuları tam olarak açığa vurmada yetersiz kalır. Bu nedenle görsel göstergeler, hem sözcüklerin anlamlarını vurgular hem de sözlü olarak söyleyemediğimiz duyguları ve coşkuları dile getirip dışa vururlar. Başka bir deyişle,

söylemek istediğimiz şeyleri sözel olarak yani sözlü ifadelerle tam olarak dile getiremeyebiliriz. Sözlü ifadelerin yetersiz kaldığı bu gibi durumlarda jestlerimiz, bakışlarımız, el kol hareketlerimiz, ses tonumuz vb. gibi sözsüz iletişim araçlarından yararlanırız. Çoğu kez, kişinin sözlü ve sözsüz iletileri, farklı anlamlara gönderme yapar. Sınırlı olan kişinin asık yüz ifadesi, ses tonu ve vücut dili, kızgınlık dolu mesajlar gönderdiği halde, sözleri bu durumu gizlemeye, saklamaya çalışır.

Tüm canlılar arasında konuşma dili, araç kullanma ve düşünme insana özgü özelliklerdir. Her insan veya topluluğu iletişim kurar, düşünür ve araç yapar ve kullanır (teknoloji). Ancak her insan veya toplum yazıyı ve doğru düşünmeyi (mantık) bilmez veya araçları çok ilkelidir. Düşünmenin varlığı ve uyumluluğu ise ancak dil ve davranışların gözlemi ile anlaşılabilir. Bazılarına göre insan, 'konuşan hayvan' olarak tanımlanır. Bu tanım tam olmamakla birlikte olayın önemli bir boyutunu, konuşma ile iletişimin eş anlamlı kullanımını vurgulamaktadır. İletişim doğru anlam aktarımıdır. Doğru olmayan anlam aktarımı anlaşmazlık veya yanlış anlama demektir. Bu ise karışıklığa ve hatta kavgalara neden olabilir.

Konuşma dili ağırlıklı olarak işitsel (ses ve tonlama- vurgulama) ve yardımcı olarak görsel (beden dili, işaret,) simgeler (gösterge, işaret, sembol) ve bu simgelerin kurallı dizilişinden oluşur. Dil (karmaşık iletişim) insan olmanın ve insan toplumu olmanın en temel özelliği ve gereğidir. Dolayısıyla konuşma dili olmayan, yalnızca beden diliyle anlaşılan toplulukları insan saymak insanın tanımı gereği hatalı sayılabilir.

Ad verme, bilgi edinme konusunda başlangıç çok eskilere dayanan bir adımdır. Ad (kelime, sözcük, terim, kavram) adlandırılan varlık veya olayı genelleştirerek ve özetleyerek belirten bir simgedir. İnsanın evrendeki varlık ve olayları kafasında canlandırıp, ad vermesiyle evren, düşünce ve simge ortamları arasında ilişki kurulabilmesi mümkün olmuştur.

Dilin başlangıç aşamasında herhangi bir simge belirli bir varlık veya olayı anlatmak için kullanılabilir ancak belirli bir simge ve anlamı bir kez yerleşince oldukça uzun süreli bir kalıcılığın sağlanması gerekir. Tersine bir durum iletişim yapılamamasına neden olurdu. Kelimeler birleştirilerek cümleler oluşturulur ve sözcüklerin cümle içindeki yerleri, söyleniş sırasında kullanılan mimikler ve ses vurguları da anlam taşır. Böylece dil tüm özellikleriyle bir iletişim aracı oluşturur.

Konuşma dilinin birçok kullanımı (işlevi, görevi) vardır. Bunları şöyle maddeleştirebiliriz:

- Selamlaşılır.
- Bilgi alışverişi yapılır.
- Duygular, duyular ve ruh hali başkalarına aktarılır.
- Başkalarının duygusal tepkileri öğrenilir.
- Öneriler ileri sürülür.
- Tartışılır ve anlaşılır.
- Başka kişilerin davranışları (emirler ve ikna ile) yönlendirilir ve denetlenir.

Konuşma dili sözcükler, dizin, ton, vurgu ve beden dilinden oluşan bir bütündür. Yüz yüze iletişimde bu özelliklerin hemen hepsi aynı anda kullanılabilir. Oysa telefon iletişimde ve radyo dinlenirken konuşma dilinin yalnızca sözcük, dizin, ton ve vurgu kısımları söz konusudur. Yani beden dili devre dışı kalır. Bu dil, bu durumlarda, kullanılsa bile alıcı tarafından görülmediğinden (beş duyu ile algılanamadığından) çözümlenmesi düşünülemez. Örneğin; telefon görüşmelerinde, 'iletinin %55'i' iletileniyor olsaydı, doğru iletişimden nasıl söz edilebilirdi? Oysa telefonun doğru ve hızlı bir iletişim aracı olduğunu biliyoruz.

Yüzyıllar boyu insanlar, dilin gelişimi sayesinde, kendi ve çevreleri üzerine birçok şey öğrenmiş ve paylaşmıştır.

4. İLETİŞİMDE BEDEN DİLİ

İşaret dili yapay olarak oluşturulan, her biri özel ve oldukça kesin anlam taşıyan el, kol ve yüz hareketleri ile yapılan bir iletişim türüdür. İşaret dili görsel bir dil olmasına, mimik ve el-kol kullanılarak yapılmasına karşılık beden dilinden ayrılır. Yeryüzünün birçok farklı bölgesinde veya mesleklerde değişik işaret dilleri gelişmiştir (Tayfun, 2007, 6). Örneğin; gemicilerin, dalgıçların işaret dilleri vardır. Kazak Türk Beyleri aralarında pazarlık yaparken görülmeyen, arada bir üçüncü kişinin yardımıyla, avuç içine dokunularak yapılan bir işaret dili kullanırlardı. Amerikan Yerlilerinin de görsel işaret dilleri kullandıkları bilinmektedir. Osmanlı döneminde saray çalışanlarının kullandığı bir işaret dili vardı. İşitme engelliler de kendilerine özgü bir işaret dili kullanır. Burada söz konusu dillerin hiçbiri beden dili değildir. Örneğin işitme engellilerin işaret dilinde: Parmaklar bitişik ve eller açık, yatay biçimde avuçlar birleştirildiğinde tost

yiyeceği; işaret parmağını diğer ele gevşekçe alıp çekme kebab; bir elin işaret ve orta parmakları açık, diğerleri kapalı biçimde diğer elin açılan işaret parmağını araya alıp birkaç kez vurmaya şiş kebab; alından ter siler gibi yapmak sıcak; yumrukları omuz hizasına getirip iç kısmını göstermek ve çevirerek karın hizasına indirmek soğuk anlamlarına gelmektedir. Bu görsel beden simgelerinin hiçbiri konuşma dilinde sözel simgeleri desteklemek amacıyla kullanılmaz ve bu nedenle de beden dili sayılmaz. Beden (vücut) dili, konuşma dili ile birlikte doğal olarak öğrenilen, yüz ve diğer adalelerin kullanımıyla oluşturulan simgeler ve bunların bileşimidir. Beden dili çok eskilerden beri insanların dikkatini ve ilgisini çekmiştir. Eski yazılarda 'lisan-ı hal' kavramı bu anlamı karşılamaktadır (Tayfun, 2007, 13 vd.).

Beden dili kavramına çok daha geniş anlam yüklenerek 'vücut, yüz ve göz hareketleri ile yapılan iletişim' tanımı ileri sürülse de, bu tanımın ayırt edici olma (benzerlerini içirme, benzemezleri dışlama) özelliği yoktur. Örneğin; dilsizlerin, gemicilerin işaret dillerini de içermektedir. Oysa bu tür diller sonradan geliştirilmiş ve öğrenilmiş, konuşma dilinden bağımsız ve yapay diller olduğundan ayrı sınıfta toplanır. Bu tanımda kullanılan kavramların açıklanmasına gelince: 'Doğal olarak öğrenme' fazla bir çaba harcamadan, konuşma dilinin sözcük ve kuralları öğrenilirken kavrama, yani bellekte saklama gerektiğinde sözler gibi kullanabilme anlamındadır (Layıcı, 2007, 24-25). Yüzdeki adalelerle ağız, göz ve kaşları hareket ettiren kaslar anlaşılmalıdır. Halk arasında ve beden dili üzerine yazılan yazıların çoğunda bu organlardan en önemlisinin göz olduğu ileri sürülürse de bunun doğru olmadığı basit bir deneyle sınanabilir (test edilebilir): Bir kâğıt veya yazı tahtası üzerine insan yüzüne benzeyen birkaç yuvarlak veya oval şekil çizin. Bunların üzerine kısıp, tam açılmış (yuvarlak), yarı kapalı ve aklınıza gelebilecek anlam taşıdığı düşünülen başka göz biçimleri yapın. Kişilere bu görüntülerin neyi çağrıştırdığını veya hangi duyguları anlattığını sorun. Yanıtlar arasında istatistik anlamda farklılık olmadığını görürsünüz. Oysa aynı yuvarlaklara yukarı, aşağı, düz veya başka herhangi biçimde ağız çizilmesi yanıtların doğru yanıtlarda yoğunlaşması ile sonuçlanır. Üzerine, örneğin yuvarlak göz yapılmış taslağa yukarı kıvrık ağız eklendiğinde, mutlu (gülen); aşağı kıvrık ağız eklendiğinde mutsuz yüz algısı yoğunluk kazanır ve göz biçiminin değiştirilmesi temel algıyı değiştirmez. Bu deneyde daha da ayrıntıya girildiğinde asıl anlamın ağzın şekli ile iletildiği, göz ve kaşların ise daha karmaşık algılar (yukarı kıvrık ağız ve kısıp göz mutlu ve sevimli gibi) oluşturduğu görülür (Baltaş & Baltaş, 2004, 56).

Göz bebeklerinin büyümesi, bakış odağının dolaşması gibi özelliklerin anlam taşıdığını gösteren çalışmalar olmasına karşılık (Aboyoun & Dabbs, 1998, 77) normal insan gözünün algılama eşiği altındadır. Bu tür değişimlerin algılanabilmesi ancak özel araçlar laboratuvar ortamı gerektirir. Diğer yandan başın eğilmesi, yana dönmesi gibi hareketlerin göz ile ilgisinin olmadığı açıktır. Bu konuda yaygın olarak ileri sürülen diğer bir hatalı yaklaşım ise Albert Mehrabian'ın duyguların iletişimiyle ilgili yaptığı çalışmanın 'günlük yaşam iletişimlerine' genişletilmiş olmasıdır:

"Araştırma bulguları insanlar arasında gerçekleşen iletişimin sadece %7'lik kısmının sözlü iletişime (sözcüklere) dayandığını, kalan %93'lük kısmının [bunun %38'i sözcüklerin nasıl kullanıldığıyla (ses tonu ve vurgulama), ve %55'i de beden diliyle] ise sözsüz iletişim (örneğin, beden dili) araçlarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır." (İslamoğlu, 2007, 71,-72, 79).

"Günlük yaşamda Albert Mehrabian kurulan ilişkilerdeki iletişimin %60-75'inin sözlü olmayan iletişim olduğu ifade edilmektedir. Bilim adamları tarafından yıllar önce yapılan araştırmaya göre iletişim sürecinde iletinin %7'si sözcüklerle, %38'i sözcüklerin nasıl kullanıldığıyla (ses tonu ve vurgulama), ve %55'i de beden diliyle iletilmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar bu bulguyu desteklemeye devam etmektedir." (İslamoğlu, 2007, 82).

Böyle bir hipotez telefon, radyo ve görme engelliler arası başarılı iletişim ile yanlıştır. Konuşma dili 'ağırlıklı olarak işitsel (ses ve tonlama- vurgulama) ve yardımcı olarak görsel (beden dili, işaret,) simgeler (gösterge, işaret, sembol) ve bu simgelerin kurallı dizilişinden oluşur.' Dolayısıyla konuşma dili bir bütündür. Bazı durumlarda anlamın tamamı işitsel; diğer durumlarda görsel olarak iletilebilir. Örneğin; telefon görüşmelerinde yalnız işitsel simgeler kullanılırken, karşılıklı görüşmelerde görsel simgelerle anlam sözel simgelerin tam tersine çevrilebilir. Örneğin; dudak bükerek söylenen bir aferin, tam ters anlam taşıyabilirken, gülümseyerek söylenen bir küfür bile olumlu anlam taşıyabilir. Elbette bu son durumda sözü söyleyen kişinin konumunun alıcının yüksek olması da anlam taşımaktadır. Sonuç olarak pazarlama, siyaset, toplu görüşme ve yöneticilik gibi her türden iletişimde konuşma dilinin bir parçası olan beden dili önemli bir yere sahiptir.

5. İLETİŞİM ARAÇLARINDA DİLİN KULLANILMASI

İletişim araçları denince sözden başlayarak en üst düzeyde yer alan teknolojiye kadar uzanan araçlar zinciri akla gelmelidir. İletişim teknolojisindeki şaşırtıcı gelişmeler dünyamızı küreselleştirmiştir. Günümüz iletişim araçlarında ses, görüntü ve grafik aynı anda gerçekleşebilmektedir. Bu dili iyi kullananlar diğerleri arasından sıyrılıp “ileri” bir millet hâline gelebilir. Nitekim teknolojik gelişimini tamamlayan ülkeler hem ekonomik olarak hem de psikolojik olarak diğer milletler nezdinde üstün bir konuma yükselebilmişlerdir. Kitle iletişim araçlarında kullanılan dil, araçların çeşitliliğine göre farklılık gösterir. Söz gelimi radyo dili diğer kitle iletişim araçlarında kullanılan dile göre çok farklıdır. Yazılı basında göze hitap etme ve yazılı metni bir defa daha okuma imkânı vardır. Radyoda aktarılan mesajın bir defa geçmesi, tekrarlanmamasından dolayı burada kullanılan dilin açık, anlaşılır ve sade cümlelerle verilmesi gerekir. Böylece daha geniş kitlelerle iletişime geçme imkânı doğar. Radyo dili konuşma dili gibi sade olmalıdır. Televizyon dili ise, hareketli imgeler, kaydedilmiş sesler, gürültü, ezgi, yazı dili gibi anlatım araçlarıyla birden çok dili içerir. Göstergeler tabii dille birlikte kullanıldıklarında varlıklarını sürdürebilirler. Bu çerçevede, reklamlarda da mesaj gönderirken ortak simge olarak toplumsal bir araç olan dil kullanılır. Reklam alanında alıcının üzerinde etki uyandırarak tanınmasını, daha fazla satılmasını sağlamak için kullanılan reklam mesajının süreci; kim söylüyor? (mesajı yollayan), neyi söylüyor? (mesaj), kime söylüyor? (alıcı), hangi mesaj kanalıyla (dergi, TV gibi), ne kadar etkili (iletişimin etkisi) ifadeleriyle düzenlenir (Kayaalp, 2000, 119). Onun için reklamda başarının olabilmesi için bir dil düzeneğine ihtiyaç vardır. Kelimelerden oluşan dil düzenli bir topluluktur. Dilin iç içe ilişkili birimler dizgesinden oluştuğu unutulmamalıdır. Ekonomideki akıl almaz rekabet, üretilen malı veya işi daha çok satıp, daha çok kazanabilmek için reklamları kaçınılmaz kılmıştır. Yapılan işin vitrinini oluşturan reklam, hem ülkemizde hem de dünyada büyük gelişmeler göstermiştir. Gelişen teknikten ve en önemli iletişim aracı olan dilden olabildiğince yararlanılmaktadır. Evimizde televizyon veya radyomuzun düğmesini açtığımızda, okuduğumuz dergi veya gazetenin sayfaları arasında, evimize veya işimize gitmek için beklediğimiz otobüs duraklarında ve seyahat esnasında gözümüzü çevremizde şöyle bir gezdirirsek hep reklamları görürüz. Bunların hepsinde alıcıyı ikna edebilmek için dilden yararlanılır (Batmaz & Isen, 2006: 33-35). Reklam dilinde tüketicinin ilgisinin mesaja çekilebilmesi, okunabilir, kolayca hatırlanabilir olması ve harekete geçirebilme gibi özellikler aranır. İnternet ve telefonlarda dahi günümüzde gelen mesajlarda, açılan sayfalarda karşımıza çıkan ilk şey reklamdır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Dil, tarih boyunca insanlar arasındaki iletişimin en temel aracı olmuştur. Toplum ve toplumu oluşturan bireyler arasında iletişimin sorunsuz olabilmesi için dilin iyi bilinmesi ve imkânlarının iyi kullanılması gerekmektedir. Kişinin ister sözlü ister yazılı olsun, kendisini iyi ifade edebilmesi, çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilmesi dili iyi kullanma ve anlam katmanlarını bilmeyele gerçekleşir. Günümüzde iletişim; imkân ve etkileri itibarıyla çok geniş bir sahayı kapsamaktadır. Bu geniş alanı kontrol edebilmek, hatta anlayabilmek, ancak ve ancak dil ile mümkündür. Toplumun bütün fertlerinin anlayıp anlayabileceği, iletişime geçebileceği ortak bir dilin olması ve oluşturulması iletişim açısından çok önemlidir.

Bir iletişim süreci içerisinde dili başarılı ve efektif biçimde kullanabilen bir kaynağın iletişimde bulunmasındaki nihai amacına ulaşması daha çok mümkün olmaktadır. Kaynak ve alıcı arasındaki mesaj alışverişinde kodlama ve kodaçıklamanın iletişim hedefi doğrultusunda gerçekleştirilmesinde dilin işlevselliği yadsınamaz bir durum halini almaktadır. Bir dilin işlevselliği, iletişim taraflarının iletişim hedefine ulaşmaları noktasında önem arz etmektedir.

Toplumsal ilişkiler sisteminin bir parçası olan insanın, iletişimde bulunurken dili kullanım biçimi iletişim sürecinin işleyişinde belirleyici olmaktadır. Dil, göstergeler vasıtasıyla gerçekleştirilmekte olup; yazılı ve sözlü olmak üzere iki ana başlık altında ele alınabilmektedir. Ayrıca bu ikili sınıflandırmaya ek olarak beden dilinin de dilin işlevselliğinde önemli bir konumu olduğunu unutmamak gerekmektedir. Sözlü iletişimde bulunan yüz yüze ya da aracılı iletişimlerde iletişim taraflarının beden dillerini kullanım biçimleri de oldukça büyük role sahip olduğu söylenebilmektedir.

Başarılı bir iletişimde bulunabilmek, iletişim sürecini en etkili biçimde gerçekleştirebilmek üzere iletişim tarafları; iletişimde buldukları dili iyi tanımalı ve söz konusu dilin gerektirdikleri doğrultusunda kendilerini en iyi biçimde ifade etmelidirler. İletişimde dilin işlevselliği, söz konusu iletişimin ideal bir biçimde gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aboyoun, Darren C. & Dabbs-James M Jr, Hess (1998). *Pupil Dilation Findings: Sex or Novelty? Social Behavior and Personality*. New York. Aksan, Doğan (1978). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dil Bilim*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atabek, Nejedet & Dağtaş, Erdal (1998). *Kamuoyu ve İletişim*. Eskişehir: Anadolu Ün. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayınları.
- Aziz, Aysel (2016). *İletişime Giriş*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Baldini, Massimo (2000). *İletişim Tarihi*. çev. Gül Batuş, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Baltaş Zuhâl & Baltaş Acar (2004). *Bedenin Dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Batmaz, Veysel & İsen, G. (2006). *Ben ve Toplum-Sosyal*. Ankara: Salyangoz Yayınları.
- Denis McQuail (1975). *Communication*. New York: Longman.
- Erdoğan, İrfan (2003). *İletişimi Anlamak*. Ankara: ERK Yayınları.
- Ergin, Muharrem (1962), *Türk Dili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Fiske, John (1982). *Introduction to Communication Studies*. New York: Methuen and Co. Ltd.
- Fleur, Melvin De L. & Rokeach, Sandra Ball (1975). *Theories of Mass Communication*. New York: David McKay Company Inc.
- Gökçe, Orhan (2006). *İletişim Bilimi İnsan İlişkilerinin Anatomisi*. İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- Gürüz, Demet & Eğinli, Aysen Temel (2011). *Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- İçel, Kayıhan, (1990). *Kitle Haberleşme Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- İslamoğlu, Ahmet H. & Altunışık, Remzi (2007). *Satış ve Satış Yönetimi*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Kayaalp, İsa (1998). *İletişim ve Dil*. Ankara: TDV Yayınları.
- Kayaalp, İsa (2000). *İletişimde İnsan Dili*. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Layıcı, Safak (2007). *Beden Dili, Ne Söylediğimiz Değil, Nasıl Söylediğimiz Daha Önemli!*. İstanbul: Yakamoz Yayınları.
- Martinet, Andre (1998). *İşlevsel Genel Dilbilim*. (Çeviren: Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Oskay, Ünsal (1992). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Oskay, Ünsal, (1993). *Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Oskay, Ünsal, (2011). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayınları.
- Özkan, Mustafa (2008). *İnsan, İletişim ve Dil*. İstanbul, 3F Yayınları.
- Shils, Edward, (1975). *Center and Periphery, Essays in Macrosociology*. Chicago: Chicago Pres.
- Tayfun, Recep (2007). *Etkili İletişim ve Beden Dili*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türkoğlu, Nurçay (2004). *İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim: Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul, Babil Yayınları.
- Tagay, Ö., Çalışandemir, F. ve Ünüvar, P. (2018). Genç yetişkinlerin algılanan stres düzeyleri ile akılcı olmayan inançları ve benlik saygıları arasındaki ilişki. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 7, 167-175.
- Waldron, J. C., Scarpa, A. ve Kim-Spoon, J. (2018). Religiosity and interpersonal problems explain individual differences in self esteem among young adults with child maltreatment experiences. *Child Abuse & Neglect*, 80, 277-284.
- Yörükoğlu, A. (1993). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınları.